

PHONG CÁCH GIÁO DỤC CỦA NGƯỜI MẸ TRONG CÁC LĨNH VỰC GIÁO DỤC GIA ĐÌNH

Vũ Thị Khánh Linh

Khoa Tâm lý - Giáo dục, Trường đại học Sư phạm Hà Nội.

TÓM TẮT

Bài báo tập trung phân tích tự đánh giá của mẹ và đánh giá của con về phong cách giáo dục của mẹ trong 7 lĩnh vực giáo dục gia đình, so sánh sự khác biệt trong đánh giá của con và của mẹ. Kết quả nghiên cứu cho thấy: Trong quá trình giáo dục con, người mẹ có thể sử dụng nhiều kiểu phong cách giáo dục khác nhau. Các con có xu hướng đánh giá mẹ thiên về phong cách giáo dục độc đoán, ngược lại mẹ lại có xu hướng tự đánh giá mình thuộc kiểu phong cách giáo dục tự do và dân chủ.

1. Đặt vấn đề

Trong xã hội Việt Nam, người phụ nữ có vai trò khá quan trọng. Họ vừa là người sinh thành “chín tháng mang nặng đẻ đau”, người nuôi dưỡng “mẹ nuôi con bằng trời bằng bể”, người giáo dục “mẹ ngoảnh đi con dại, mẹ ngoảnh lại con khôn”, người vun đắp hạnh phúc “đàn ông xây nhà, đàn bà xây tổ ấm”, người quán xuyến công việc gia đình “Con mất cha ăn cơm với cá, con mất mẹ liếm lá ngoài đường”... Trong gia đình, do thiên chức của mình, người mẹ là người gần gũi với con từ khi còn trong bào thai đến khi con khôn lớn trưởng thành. Trẻ được mẹ cho bú sữa, bế ẵm, dỗ dành, tắm giặt, ru ngủ, cho ăn uống, chăm sóc khi ốm đau... Cách thức giáo dục của mẹ có tầm ảnh hưởng khá sâu sắc đến sự hình thành và phát triển các nét nhân cách của trẻ.

Giáo dục gia đình gồm nhiều lĩnh vực và mỗi bậc cha mẹ lại có những kiểu phong cách giáo dục khác nhau. Mỗi kiểu phong cách giáo dục có những ưu điểm và hạn chế riêng, không có kiểu nào là tối ưu trong tất cả các tình huống giáo dục, với mọi con trẻ. Có những kiểu phong cách giáo dục phù hợp và hiệu quả trong tình huống này nhưng lại không phù hợp trong tình huống khác. Phong cách giáo dục có tính chất ổn định tương đối. Có những người mẹ thể hiện một phong cách giáo dục duy nhất ở mọi lĩnh vực, mọi nội dung trong

giáo dục gia đình. Tuy nhiên, bên cạnh tính chất ổn định đó, phong cách cũng có tính chất linh hoạt, cơ động. Trong quá trình giáo dục con cái, để có thể đạt được hiệu quả giáo dục, các bậc phụ huynh đôi khi cũng phải vận dụng những phong cách giáo dục khác ngoài phong cách chủ đạo của mình. Nghiên cứu này được tiến hành nhằm tìm hiểu thực trạng phong cách giáo dục của mẹ trong các lĩnh vực giáo dục con tại gia đình.

2. Khách thể và phương pháp nghiên cứu

Đề tài được tiến hành trên 503 học sinh lớp 7, 8, 9 của 5 trường THCS Trần Đăng Ninh, THCS Nam Hồng, THCS Nam Phong thành phố Nam Định, THCS Nga Sơn - Thanh Hóa, THCS Lô môn ô xốp thành phố Hà Nội. 503 người mẹ và giáo viên chủ nhiệm của các lớp được nghiên cứu. Phương pháp nghiên cứu chủ yếu là điều tra bằng bảng hỏi, phỏng vấn sâu và phân tích chân dung một số ca điển hình.

Mẫu phiếu điều tra về phong cách giáo dục của mẹ được xây dựng để tìm hiểu về phong cách giáo dục của mẹ trên bảy lĩnh vực trong giáo dục gia đình: Giáo dục con cái trong học tập; Giáo dục lao động; Giáo dục con cách chỉ tiêu; Giáo dục đạo đức; Giáo dục lối sống, cách sinh hoạt; Giáo dục thẩm mỹ, giáo dục con quan hệ với bạn bè.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Tự đánh giá của mẹ về phong cách giáo dục trong từng lĩnh vực giáo dục gia đình

Kết quả nghiên cứu về phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực giáo dục gia đình được trình bày ở bảng 1.

Nếu xét theo phong cách giáo dục thì kết quả khảo sát cho thấy:

- Lĩnh vực giáo dục có tỉ lệ người mẹ thuộc phong cách giáo dục dân chủ chiếm cao nhất thuộc về lĩnh vực giáo dục con trong quan hệ bạn bè (224/503 người mẹ chiếm 44,5%). Xếp vị trí thứ hai là lĩnh vực giáo dục thẩm mỹ cho con (chiếm 42,4%). Kế đến là các lĩnh vực giáo dục con học tập (39,0%) và giáo dục lao động cho con (38,2%). Các lĩnh vực giáo dục còn lại có tỉ lệ người mẹ thuộc phong cách giáo dục dân chủ dao động từ 32,8% đến 36,2%. Trong nhóm phong cách giáo dục dân chủ, sự chênh lệch tỉ lệ giữa các lĩnh vực giáo dục là không quá lớn. Lĩnh vực có tỉ lệ cao nhất chênh lệch so với lĩnh vực có tỉ lệ thấp nhất là 11,7%, không có sự khác biệt rõ nét về tỉ lệ giữa các lĩnh vực giáo dục trong nhóm những người mẹ thuộc kiểu phong cách giáo dục dân chủ.

- Lĩnh vực mà người mẹ thường thể hiện phong cách giáo dục tự do là lĩnh vực giáo dục lao động cho con (40,6%). Tiếp theo là lĩnh vực giáo dục thẩm mỹ (chiếm 39,8%). Xếp vị trí thứ ba thuộc về lĩnh vực giáo dục lối sống, sinh hoạt cho con (chiếm 38,6%). Người mẹ ít thể hiện phong cách tự do trong giáo dục chi tiêu và giáo dục con trong quan hệ với bạn bè. Ở cả hai lĩnh vực này chỉ có 17,5% đến 20,5% người mẹ có phong cách giáo dục tự do. Sự chênh lệch tỉ lệ giữa các lĩnh vực giáo dục gia đình trong nhóm người mẹ có phong cách giáo dục tự do khá rõ nét, lên đến 23,1% (so sánh hai lĩnh vực giáo dục là lĩnh vực giáo dục lao động và lĩnh vực giáo dục chi tiêu).

Bảng 1: Phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực giáo dục cụ thể (theo tự đánh giá của mẹ)

Các lĩnh vực giáo dục trong gia đình	Phong cách giáo dục độc đoán		Phong cách giáo dục tự do		Phong cách giáo dục dân chủ		Tổng chung	
	SL	%	SL	%	SL	%	SL	%
Phong cách giáo dục của mẹ trong việc học tập của con	141	28,0	166	33,0	196	39,0	503	100,0
Phong cách giáo dục của mẹ trong giáo dục lao động	107	21,3	204	40,6	192	38,2	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục con cách chi tiêu	235	26,7	103	20,5	165	32,8	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục đạo đức cho con	188	37,4	133	26,4	182	36,2	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục nề nếp, sinh hoạt cho con	133	26,3	194	38,6	176	35,0	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục thẩm mỹ cho con	89	17,7	200	39,8	214	42,4	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục con quan hệ với bạn bè	191	38,0	88	17,5	224	44,5	503	100,0

Phong cách giáo dục độc đoán chiếm ưu thế nhất trong giáo dục con về quan hệ với bạn bè và giáo dục đạo đức (với các số liệu tương ứng là 37,4% đến 38,0%). Ba lĩnh vực giáo dục còn lại gồm giáo dục con trong học tập, giáo dục con cách chi tiêu, giáo dục lối sống và cách thức sinh hoạt của con có tỉ lệ người mẹ thuộc kiểu phong cách giáo dục độc đoán gần như nhau (dao động từ

26,3% đến 28,0%). Lĩnh vực có tỉ lệ người mẹ thuộc kiểu phong cách giáo dục độc đoán ít nhất là giáo dục thẩm mỹ cho các con, chỉ có 17,7% người mẹ sử dụng phong cách này. Sự chênh lệch tỉ lệ giữa các lĩnh vực giáo dục trong nhóm phong cách giáo dục này của mẹ cũng khá rõ nét. Giữa lĩnh vực có tỉ lệ cao nhất và lĩnh vực có tỉ lệ thấp nhất chênh lệch nhau tới 20,3%.

Nếu xét theo từng lĩnh vực giáo dục, có thể thấy nổi lên một số đặc điểm sau:

+ Trong lĩnh vực quản lý, đôn đốc các con học tập

Phong cách giáo dục của mẹ chiếm ưu thế nhất trong việc hướng dẫn, chỉ bảo các con học tập là phong cách giáo dục dân chủ, tuy nhiên tỉ lệ người mẹ có phong cách này không đạt mức tối đa, chỉ chiếm 39,0%. Như vậy, có nghĩa là vẫn còn một tỉ lệ khá lớn các bậc phụ huynh không sử dụng phong cách giáo dục dân chủ trong quá trình đôn đốc việc học tập của các con. Sự quản lý quá chặt chẽ hoặc một sự buông lỏng tự do đều không phải là những biện pháp hữu hiệu đối với việc giáo dục trẻ ở độ tuổi này. Vì thế, đòi hỏi cha mẹ trong cách giáo dục con cái nói chung và trong việc quản lý học tập của các con nói riêng, cha mẹ phải có một phong cách giáo dục phù hợp để có thể vừa quản lý các em được tốt, vừa tạo cho các con có một sự thoải mái. Trong cả ba kiểu phong cách giáo dục thì phong cách dân chủ là phong cách có thể đáp ứng được những yêu cầu đó, là một phong cách trung hòa những hạn chế của phong cách giáo dục độc đoán và phong cách giáo dục tự do.

+ Trong lĩnh vực giáo dục lao động cho con

Phong cách giáo dục chiếm tỉ lệ cao nhất trong lĩnh vực này là phong cách giáo dục tự do, chiếm 40,6%, xếp vị trí thứ hai là phong cách giáo dục dân chủ, chiếm 38,2% và thấp nhất là phong cách giáo dục độc đoán, chiếm 21,3%. Tỷ lệ số người mẹ có phong cách giáo dục dân chủ và tự do gần như nhau, nhưng lại có sự khác biệt khá rõ nếu so với tỷ lệ người mẹ có phong cách giáo dục độc đoán. Qua số liệu này có thể nhận thấy, trong lĩnh vực giáo dục lao động cho các con, hầu hết những người mẹ được nghiên cứu đều thể hiện sự thoải mái, nhẹ nhàng, không quá khắt khe. Qua phỏng vấn chúng tôi nhận thấy, có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng đến thực trạng này. Nhiều người mẹ chia sẻ: Công việc học tập của các cháu bây giờ cũng quá vất vả, ngoài học chính khóa còn học thêm, giờ giấc nghỉ ngơi cũng ít ỏi, nên họ không nghiêm khắc với con trong những công việc gia đình. Một lý do khác cũng được nhiều người mẹ đề cập đến, đó là bản thân họ quá bận rộn, nên gia đình có thuê người giúp việc. Do đó, những công việc gia đình đều do người giúp việc đảm nhận. Con cái làm được đến đâu hay đến đó mà không bị ép buộc. Bên cạnh những lý do này cũng có một số mẹ bộc lộ sự nuông chiều, ưu ái con cái một cách thái quá.

Thương con còn nhỏ nên “không nỡ” để con phải làm những việc gì khác ngoài học tập. Có nhiều gia đình khi con cái học đến lớp 7 mẹ vẫn dứt cơm cho ăn. Những ý kiến thu được từ quá trình phỏng vấn mẹ học sinh thể hiện rõ nét quan điểm của người mẹ trong lĩnh vực giáo dục này, từ đó cũng chi phối nhiều đến phương pháp giáo dục con của mẹ.

+ Trong giáo dục con cách chi tiêu

Trong tổng số 503 người mẹ được nghiên cứu thì có 165 người mẹ, chiếm 32,8% sử dụng phong cách dân chủ trong lĩnh vực giáo dục con cách chi tiêu. 26,7% có phong cách độc đoán và chỉ 20,5% có phong cách tự do. Như vậy, sự chênh lệch tỉ lệ người mẹ thuộc hai kiểu phong cách độc đoán và phong cách giáo dục dân chủ trong lĩnh vực này là không quá lớn (6,1%). Kết quả cho thấy, chiếm ưu thế nhất trong lĩnh vực giáo dục này là phong cách dân chủ. Những người mẹ giáo dục con chi tiêu một cách dân chủ thường có những biểu hiện: Trao đổi với các con một cách thoải mái để con biết cách chi tiêu cho hợp lý, những nhu cầu của trẻ sẽ được cha mẹ đáp ứng nếu họ cảm thấy hợp lý và thực sự cần thiết. Các bậc cha mẹ có phong cách giáo dục này có thể trao cho con cầm hoặc giữ riêng một khoản tiền nào đó, nhưng họ đều giáo dục cho con ý thức tiết kiệm và biết quý trọng đồng tiền. Những đặc điểm này rất khác biệt với những người mẹ thuộc kiểu phong cách giáo dục độc đoán. Những người mẹ có kiểu phong cách giáo dục này thường yêu cầu con cái hoàn toàn phụ thuộc vào cha mẹ về tài chính, không để con tự do cầm tiền để mua sắm những vật dụng cá nhân của trẻ, tất cả các nhu cầu của trẻ đều được cha mẹ thực hiện hoặc có sự giám sát chặt chẽ của cha mẹ, không cho con giữ những khoản tiền riêng (như tiền học bổng, mừng tuổi...), có sự xử lý rất nghiêm khắc đối với những biểu hiện thiếu trung thực của trẻ trong việc chi tiêu. Trong khi đó, những người có phong cách tự do thường trao cho con quyền tự do chi tiêu, mua sắm các vật dụng cá nhân mà trẻ cảm thấy cần thiết, cho phép con được sử dụng những khoản tiền riêng của chúng, cho tiền trẻ một cách thoải mái khi thấy trẻ có nhu cầu mà không cần vặn, hỏi han nhiều. Những nhu cầu chi tiêu của trẻ đều được cha mẹ đáp ứng một cách nhanh chóng, kịp thời. Tuy nhiên, rất ít người mẹ tự đánh giá mình có phong cách giáo dục tự do trong lĩnh vực này. Nguyên nhân chủ yếu các bà mẹ đưa ra là con cái còn nhỏ, chưa kiểm soát được những nhu cầu của bản thân và hiện nay có rất nhiều cám dỗ ngoài xã hội. Nếu để các con chi tiêu tự do rất dễ sinh hư, tiêu xài hoang phí mà không ý thức được giá trị của đồng tiền.

+ Trong giáo dục đạo đức cho con

Tương tự như trong lĩnh vực giáo dục chi tiêu cho con, phong cách giáo dục chiếm ưu thế trong lĩnh vực giáo dục đạo đức là hai kiểu phong cách giáo dục độc đoán và dân chủ. Sự chênh lệch về tỉ lệ của hai kiểu phong cách giáo

dục này là không lớn, chỉ khoảng 1,2%. Từ đó cho thấy, trong lĩnh vực giáo dục đạo đức, những người mẹ có phần thiên sang hai kiểu phong cách giáo dục này hơn phong cách giáo dục tự do. Những người mẹ nhận định mình thuộc kiểu phong cách giáo dục độc đoán cũng đã nêu ra những nguyên nhân khiến họ có kiểu phong cách giáo dục này trong giáo dục đạo đức cho con, đó là thời gian gần đây, qua các phương tiện thông tin đại chúng, họ biết nhiều hiện tượng, biểu hiện suy đồi, xuống cấp về đạo đức của giới trẻ. Con cái láo hốn với cha mẹ, quát tháo, thậm chí có những hành vi hung hãn tấn công cha mẹ, những người xung quanh. Nhiều trẻ đã tập hợp thành băng nhóm gây rối trật tự trị an, vi phạm pháp luật... Có rất nhiều công trình nghiên cứu đã được thực hiện để tìm hiểu nguyên nhân lý giải các hiện tượng này. Kết quả của nhiều công trình nghiên cứu cho thấy, một trong những nguyên nhân quan trọng nhất ở đây là do sự lỏng lẻo trong giáo dục gia đình, buông lỏng quản lý. Những người mẹ có phong cách giáo dục độc đoán trong lĩnh vực này cảm thấy quá lo lắng trước những hiện tượng đó và họ tỏ ra rất nghiêm khắc, yêu cầu con phải tuân thủ hoàn toàn những yêu cầu của cha mẹ. Khi con có khuyết điểm họ không bao giờ tìm hiểu kỹ lưỡng các nguyên nhân để hiểu rõ vấn đề của trẻ và thường xử lý những lỗi lầm đó bằng những biện pháp hết sức nghiêm khắc. Quan điểm của họ trong việc dạy con là con cái phải hoàn toàn tuân thủ theo những ý kiến, sự dạy dỗ của cha mẹ. Họ là người chỉ đạo và đưa ra mọi quyết định đối với những kế hoạch và dự định của các con. Trong quá trình giáo dục, họ rất đề cao sự nghiêm khắc và tính kỷ luật. Phong cách giáo dục này có một điểm tích cực đó là có thể giúp cho cha mẹ nhanh chóng đạt được mục đích giáo dục của mình, con cái nhanh chóng chấp hành những quy định, yêu cầu của cha mẹ đặt ra trong việc tu dưỡng đạo đức. Tuy nhiên, nếu luôn luôn áp đặt những chuẩn mực đó cho trẻ thì trẻ sẽ khó có thể thích ứng được với những chuẩn mực khác trong những hoàn cảnh, môi trường sống khác nhau.

Phong cách giáo dục dân chủ trong giáo dục đạo đức được biểu hiện ở một số đặc điểm sau: Khi các con mắc lỗi hoặc có những cách cư xử không phù hợp, cha mẹ thường không quát mắng âm ỉ hay có những hình thức kỷ luật hà khắc mà họ thường nhẹ nhàng trao đổi, tâm sự riêng với các con để các con nhận ra sai lầm của mình để sửa đổi. Quan điểm giáo dục của họ đối với các con là không ép buộc các con phải phục tùng theo những suy nghĩ, ý kiến của mình. Phong cách tự do chiếm tỉ lệ thấp nhất trong lĩnh vực giáo dục này. Họ thường là những người có những quan điểm khá thoải mái trong mọi vấn đề. Quan điểm của họ là không nên buộc con cái phải tuân theo ý kiến cha mẹ một cách tuyệt đối mà cần tôn trọng những nét riêng của các con.

+ Trong lĩnh vực giáo dục nề nếp, sinh hoạt cho con

Chiếm tỉ lệ cao nhất trong lĩnh vực này là những người mẹ thuộc phong

cách giáo dục tự do (38,6%). Chiếm tỉ lệ thấp hơn một chút là những người mẹ thuộc kiểu phong cách giáo dục dân chủ (35,0%). Như vậy, đa số người mẹ được nghiên cứu không thể hiện sự nghiêm khắc, khắt khe trong cách giáo dục ở lĩnh vực này. Những người mẹ thuộc hai kiểu phong cách giáo dục này rất tôn trọng những nhu cầu, sở thích riêng của các con, nhưng cũng thường xuyên đóng góp ý kiến, định hướng để các con có cách sống nề nếp, có kỷ luật. Chiếm tỉ lệ thấp nhất trong số ba kiểu phong cách giáo dục mà những người mẹ sử dụng trong việc giáo dục nề nếp và cách thức sinh hoạt cho con là phong cách giáo dục độc đoán. Những người mẹ này thường không chú ý đến những sở thích cá nhân của các con, thường có những phản ứng cấm đoán gay gắt. Khi thấy con có những cách sống, sinh hoạt luộm thuộm, bừa bãi, những bậc cha mẹ này thường có những phản ứng nóng nảy, thậm chí quát mắng trẻ nặng lời.

+ Trong lĩnh vực giáo dục thẩm mỹ cho con

Nhìn chung, trong lĩnh vực giáo dục này, đa số những người mẹ được nghiên cứu sử dụng phong cách giáo dục dân chủ và phong cách giáo dục tự do. Tỉ lệ mẹ thuộc hai kiểu phong cách này dao động từ 39,8% đến 42,4% và chỉ có 17,7% sử dụng phong cách giáo dục độc đoán trong lĩnh vực này. Qua những số liệu thu được từ bảng số liệu trên, chúng tôi nhận thấy, đối với lĩnh vực giáo dục thẩm mỹ, đa số người mẹ có quan niệm thoải mái hơn so với các lĩnh vực giáo dục khác. Các ý kiến của mẹ thuộc phong cách giáo dục dân chủ và tự do đưa ra đều thống nhất ở một điểm: Đó là cha mẹ và con cái thuộc hai thế hệ khác nhau, chính vì vậy sẽ có sự chênh lệch về thị hiếu thẩm mỹ, không nên quá gò bó các con theo những suy nghĩ của mình. Ngược lại, với nhóm người mẹ thuộc hai kiểu phong cách giáo dục trên, những người mẹ tự đánh giá thuộc phong cách giáo dục độc đoán trong lĩnh vực này lại cho rằng, việc giáo dục thẩm mỹ cho trẻ cần phải thật nghiêm ngặt, để các con có định hướng thẩm mỹ đúng đắn ngay từ nhỏ.

+ Trong giáo dục con quan hệ với bạn bè

Đối với lứa tuổi thiếu niên việc mở rộng các mối quan hệ với bạn bè là một trong những đặc trưng nổi bật của độ tuổi này. Giao lưu trong nhóm bạn bè là một cơ hội tốt để trẻ có thể cọ sát, trao đổi thông tin và học hỏi được nhiều điều từ những người bạn xung quanh, nhưng không phải vì thế mà trong những mối quan hệ đó không ẩn chứa những nguy cơ. Bên cạnh những nhóm bạn tích cực vẫn tồn tại những nhóm bạn xấu, có thể lôi kéo trẻ vào những việc làm sai trái.

Phong cách giáo dục chiếm tỉ lệ cao nhất trong lĩnh vực giáo dục này là phong cách dân chủ (chiếm tỉ lệ 44,5%). Kế đến là phong cách giáo dục độc đoán (38,0%). Chiếm tỉ lệ thấp nhất là những người mẹ có phong cách giáo dục

tự do, chỉ chiếm 17,5%. Các bà mẹ trong nhóm phong cách giáo dục độc đoán chia sẻ: Ở tuổi các cháu, việc quan tâm, thân thiết với bạn bè là rất cần thiết, nhưng việc đánh giá, nhận biết về tính cách, ưu nhược điểm của bạn bè ở các cháu còn rất hạn chế nên thường phải định hướng cho con trong việc lựa chọn bạn bè, để con có thể chơi với những người mà mình yên tâm. Các cháu phát triển sớm nên các mối quan hệ bạn bè khác giới cũng sớm hơn. Vì thế, nếu không quản lý chặt chẽ các cháu “dễ dính vào yêu đương” sớm, ảnh hưởng đến học hành và đôi khi gây ra những hậu quả khó lường. Thêm vào đó, họ cũng lo lắng con dễ bị lôi kéo bởi những người bạn xấu, chểnh mảng học hành hoặc có những hành vi lệch chuẩn hoặc vi phạm pháp luật. Cũng có nhiều ý kiến của mẹ cho rằng, mẹ là người sát sao, gần gũi với con hơn cả, con chơi với ai, mối quan hệ đó như thế nào, mẹ là người nắm rõ nhất và cũng là người có ý kiến về những mối quan hệ đó đầu tiên... Chính vì thế, nên nhiều người mẹ nhận định mình có phong cách độc đoán trong lĩnh vực này.

Từ kết quả tự đánh giá của mẹ về phong cách giáo dục của mình, chúng tôi nhận thấy, có sự khác biệt về phong cách giáo dục của mẹ trong 7 lĩnh vực giáo dục gia đình. Những người mẹ thể hiện sự thoải mái, dân chủ trong các lĩnh vực giáo dục thẩm mỹ, giáo dục nề nếp sinh hoạt, giáo dục lao động nhưng lại tỏ ra khắt khe hơn trong những lĩnh vực giáo dục đạo đức, quan hệ bạn bè và chi tiêu.

3.2. Đánh giá của con về phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực giáo dục gia đình

Tìm hiểu đánh giá của con về phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực, chúng tôi thu được kết quả trình bày ở bảng 2.

Theo đánh giá của con về phong cách giáo dục của mẹ thì có sự khác biệt trong 3 nhóm phong cách giáo dục. Xu hướng có phần nghiêng sang nhóm phong cách giáo dục độc đoán, thấp nhất thuộc về nhóm phong cách giáo dục tự do.

Trong số 7 lĩnh vực giáo dục thì có tới 4 lĩnh vực học sinh đánh giá mẹ của mình thuộc phong cách độc đoán với tỉ lệ dao động từ 40,0% đến 44,4%. Đó là 4 lĩnh vực: Giáo dục con cách chi tiêu, giáo dục đạo đức, giáo dục lối sống, giáo dục con quan hệ với bạn bè. Còn trong 3 lĩnh vực giáo dục còn lại, tỉ lệ học sinh đánh giá mẹ thuộc kiểu phong cách giáo dục độc đoán cũng chiếm từ 31,8 đến 37,1%. Trong khi đó, theo tự đánh giá của những người mẹ, chỉ có khoảng từ 17,7% đến 38,0% số người mẹ áp dụng kiểu phong cách giáo dục độc đoán trong 7 lĩnh vực giáo dục được nghiên cứu. Từ đó có thể thấy, trong cả 7 lĩnh vực, học sinh đều đánh giá mẹ có phong cách giáo dục độc đoán cao hơn so với tự đánh giá của mẹ.

Bảng 2: Nhận định của con về phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực giáo dục cụ thể

Các lĩnh vực giáo dục trong gia đình	Phong cách giáo dục độc đoán		Phong cách giáo dục tự do		Phong cách giáo dục dân chủ		Tổng chung	
	SL	%	SL	%	SL	%	SL	%
Phong cách giáo dục của mẹ trong việc học tập của con	187	37,1	131	26,1	185	36,8	503	100,0
Phong cách giáo dục của mẹ trong giáo dục lao động	160	31,8	182	36,2	161	32,0	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục con cách chỉ tiêu	213	42,5	136	27,0	154	30,5	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục đạo đức cho con	201	40,0	121	24,1	181	35,9	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục lối sống cho con	223	44,4	142	28,1	138	27,5	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục thẩm mỹ cho con	167	33,2	102	20,3	234	46,5	503	100,0
Phong cách của mẹ trong việc giáo dục con quan hệ với bạn bè	215	42,9	101	20,0	187	37,1	503	100,0

Theo đánh giá của con, lĩnh vực mà nhiều người mẹ có phong cách giáo dục độc đoán nhất là lĩnh vực giáo dục lối sống cho con (chiếm tới 44,4%). Trong thực tế, cuộc sống người mẹ thường đảm nhận những công việc nữ công gia chánh, nội trợ, quán xuyến gia đình. Vì vậy, họ thường xuyên nhắc nhở các con về cách ăn ở, sinh hoạt, lối sống nhiều hơn so với người cha. Có thể xuất phát từ sự sát sao này mà các con có cảm nhận mẹ khắt khe, độc đoán. Đặc biệt, các em trai chiếm tỉ lệ khá cao trong số 44,4% đánh giá mẹ có phong cách giáo dục độc đoán trong lĩnh vực giáo dục lối sống.

Về phong cách giáo dục tự do, hầu hết học sinh đều có tỉ lệ đánh giá thấp hơn so với tự đánh giá của mẹ (5/7 lĩnh vực). Như vậy, theo đánh giá của

con thì ít người mẹ có phong cách giáo dục tự do hơn. Tuy nhiên, ở nhóm này, sự đánh giá của con và của mẹ không có sự chênh lệch quá lớn như trong nhóm phong cách giáo dục độc đoán.

Xem xét đánh giá của các con về phong cách giáo dục dân chủ, chúng tôi nhận thấy, cũng có sự tương đồng với đánh giá của các em về phong cách giáo dục tự do. Có nghĩa là những người mẹ nhận định mình thuộc kiểu phong cách giáo dục dân chủ có tỉ lệ cao hơn so với nhận định của con, nhưng sự chênh lệch cũng không lớn lắm. Các con đánh giá mẹ có phong cách giáo dục dân chủ cao nhất là trong lĩnh vực giáo dục thẩm mỹ. Nhiều học sinh chia sẻ mẹ đã hướng dẫn em nhiều trong việc ăn mặc, bài trí nhà cửa, phòng ở. Theo ý kiến của các em, trong lĩnh vực này, các em hay nhận được sự trao đổi từ phía người mẹ, các em được mẹ chú ý đến sở thích nhiều hơn so với những lĩnh vực khác. Và do đó, các em có cảm nhận trong lĩnh vực giáo dục này những người mẹ có phần dân chủ hơn.

Qua tìm hiểu tự đánh giá của những người mẹ và đánh giá của học sinh về phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực giáo dục cụ thể, chúng tôi nhận thấy có sự khác biệt khá rõ nét. Các con có xu hướng đánh giá về phong cách của mẹ mình khắt khe hơn những người mẹ tự đánh giá về mình.

So sánh tự đánh giá của cha và đánh giá của con về cha với tự đánh giá của mẹ và của con về mẹ, chúng tôi nhận thấy cả cha và mẹ học sinh tự đánh giá về phong cách giáo dục của mình có phần nhẹ nhàng hơn, thoải mái hơn nhưng các con đánh giá về phong cách giáo dục của cha mẹ thường khắt khe hơn.

4. Kết luận

Từ kết quả nghiên cứu phong cách giáo dục của mẹ trong từng lĩnh vực giáo dục cụ thể, chúng tôi nhận thấy:

Trong quá trình giáo dục con, người mẹ có thể sử dụng nhiều kiểu phong cách giáo dục khác nhau. Việc áp dụng mỗi kiểu phong cách giáo dục phụ thuộc vào nhiều yếu tố, trong đó có một yếu tố được đa số những người mẹ nêu ra là phải căn cứ, tùy thuộc vào đặc điểm của từng trẻ, trong từng lĩnh vực từ đó mới hình thành những phong cách giáo dục phù hợp với trẻ.

- Giữa tự đánh giá của mẹ và đánh giá của con về phong cách giáo dục mẹ có sự khác biệt đáng kể. Các con có xu hướng đánh giá mẹ thiên về phong cách giáo dục độc đoán, ngược lại, mẹ có xu hướng tự đánh giá mình thuộc kiểu phong cách giáo dục tự do và dân chủ.

Từ kết quả thu được, chúng tôi nhận thấy muốn giáo dục được con một cách hiệu quả, trước hết cần phải hiểu con mình, hiểu về tính cách, sở thích, khả năng, mặt mạnh, mặt yếu của con để vận dụng một cách linh hoạt các kiểu phong cách giáo dục của mình.

Tài liệu tham khảo

1. Ngô Công Hoàn, *Tâm lý học gia đình*, NXB Trường đại học Sư phạm Hà Nội, 1993.
2. Lê Tiến Hùng, *Niềm vui của cha mẹ*, NXB Phụ nữ, 1978.
3. V.I. Lêbêdép, *Tâm lý xã hội trong quản lý*, NXB Sự thật, 1989.
4. Đức Minh, *Giáo dục gia đình và tuổi thiếu niên*, NXB Phụ nữ, 1977.
5. Phil McGraw, *Gia đình trên hết*, NXB Văn hóa thông tin, 2005.
6. Baldwin.A.L., *Socialization and the parent-child relationship*, Child Development, 19,127 - 136, 1948.
7. Baumrind.D., *Effects of authoritative parental control on child behavior*, Child Development, 37, 887 - 907, 1966.